

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРАКТИКУМ З МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (НІМЕЦЬКА МОВА)

освітній ступінь бакалавр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань 03 Гуманітарні науки, 01 Освіта/Педагогіка
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 035.04 Германські мови та літератури (переклад включно),
014.02 Середня освіта (Мова і література (із зазначенням мови))
(код і назва спеціальності)

освітня програма Філологія: Німецька і англійська мови (переклад включно);
Філологія: Англійська і німецька мови (переклад включно);
Середня освіта: мова і література (німецька);
Середня освіта: мова і література (англійська)
(код і назва спеціальності)

тип дисципліни вибіркова
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньо-професійної програми

_____ (підпис, ініціали, прізвище)

ПОГОДЖЕНО:

Голова ради з якості освіти факультету
іноземних мов _____ С.О. Рябушко
(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою романо-германської філології
протокол № 5 від 18.12.2019 р.

Завідувач кафедри _____ Радкіна В.Ф.
(підпис, ініціали, прізвище)

Розробники програми: Лузанова Людмила Володимирівна, старший викладач

Рецензенти програми: Шавловська Тетяна Сергіївна, кандидат філологічних наук, доцент.

© Лузанова Л.В., 2020

© ІДГУ, 2020

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів: 4	<i>Лекції:</i>	
	-	
Модуль: 1	<i>Практичні заняття:</i>	
Загальна кількість годин: 120	48	
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: - 2,3,4	<i>Лабораторні заняття:</i>	
	-	
Семестр: - 3-8	<i>Семінарські заняття:</i>	
	-	
Тижневе навантаження (год.):	<i>Консультації:</i>	
- аудиторне: 4 год.	-	
- самостійна робота: 12 год.	<i>Індивідуальні заняття:</i>	
Форма підсумкового контролю: залік	-	
Мова навчання: німецька	<i>Самостійна робота:</i>	
	72	

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення навчальної дисципліни є формування професійної комунікативної компетенції, яка розглядається як мовна поведінка, специфічна для академічного та професійного середовища. Мовна поведінка вимагає розвиток лінгвістичної, соціолінгвістичної та прагматичної компетенції як складових комунікативної компетенції тих, хто навчається. Цей розвиток відбувається відповідно до здатності студентів навчатися, їх предметних знань та попереднього досвіду, і здійснюється в межах ситуативного контексту, пов'язаного зі спеціалізацією.

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування у студентів здатностей:

- володіти стійкими навичками породження мовлення німецькою мовою з урахуванням її фонетичної організації, збереження темпу, норми, узусу та стилю мови;
- користуватися граматичними та лексичними ресурсами німецької мови;
- адекватно сприймати, розуміти, оцінювати, відтворювати та продукувати усний чи письмовий дискурс;
- використовувати національно-культурний компонент мови з метою спілкування;
- визначати сутність мови як суспільного явища, її зв'язок з мисленням, культурою та суспільним розвитком народу, функціональні властивості мови та її лінгвокраїнознавчі особливості;
- визначати й використовувати різні стратегії для міжкультурного контакту з представниками інших культур, грамотно та обґрунтовано приймати рішення, безпосередньо пов'язані з функцією посередника в міжкультурному спілкуванні;
- зіставляти рідну й іноземну культури, проводити науково-дослідну роботу;
- логічно впорядкувати необхідні операції для здійснення успішної та ефективної комунікативної та перекладацької діяльності.

Формування навичок монологічного і діалогічного непідготовленого мовлення на основі активно засвоєного лексичного, граматичного й фонетичного матеріалів. Засвоєння лексичних одиниць на матеріалі текстів підручника, розмовних тем, текстів позааудиторного читання. Посилення самостійної пошукової, творчої роботи з найбільш вагомими словниками та довідною літературою. На практиці це допоможе глибше зрозуміти специфіку комунікативних явищ, легше орієнтуватися у комунікативному процесі, узгоджувати свої комунікативні цілі і наміри, добирати моделі мовленнєвої поведінки до умов спілкування, виявляти та нейтралізувати комунікативні проблеми, посилювати свою комунікативну позицію.

Передумови для вивчення дисципліни: володіння німецькою мовою на рівні A2-B1. Сформована навичка читання тексту вголос з правильною вимовою, інтонацією і членуванням речень. Базові знання граматичного матеріалу, необхідного для формування власної думки.

Міждисциплінарні зв'язки. Дисципліна «Практикум з мовної комунікації (німецька мова)» тематично пов'язана з такими дисциплінами: «Країнознавство Німеччини», «Комунікативний курс німецької мови», «Практичний курс німецької мови», «Практика усного та писемного перекладу», «Вступ до мовознавства».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути такі результати навчання:

Знання :

- фонетики німецької та рідної мов (фонетична система іноземної та рідної мов; особливості артикуляційної бази рідної та німецької мов; вимовна норма та особливості варіювання у її межах; сучасні тенденції у вимові сегментних одиниць та особливості просодичного оформлення різних комунікативних типів висловлювання; особливості фонетичного оформлення різних стилів мовлення; відмінності у рівнях формальності реєстрів);
- граматичних явищ іноземної мови та особливостей їх функціонування відповідно до сфери спілкування та реєстру мови;
- графічної форми лексичної одиниці;
- базових мовленнєвознавчих понять, закономірностей функціонування одиниць мови і законів оперування ними для побудови різноманітних висловлювань – від найпростішого до передачі інтелектуальної інформації.
- правил побудови різних видів текстів, забезпечуючи породження цілісного тексту з використанням різних засобів смислового та формального зв'язків відповідно до ситуації спілкування;
- мовної норми при перекладі та редагуванні різножанрових текстів з рідної мови німецькою та з німецької рідною.

2. Уміння:

- мобілізувати і реалізувати фонетичні знання та навички перцепції і продукції на практиці;
- вільно і відповідно до умов соціально-рольових ситуацій професійної діяльності розуміти й зумовлювати відповідні мовленнєві висловлювання згідно з теоретичними положеннями і знаннями, що виконують інформаційно-комунікативну функцію, а також практичні вміння та навички, які забезпечують перцептивно-комунікативну та інтеракційно-комунікативну функції спілкування;
- використовувати граматичний ресурс німецької мови, утворювати словоформи, коректно використовувати правила орфографії на автономному рівні;
- оперувати комплексом знань про специфіку культури країни, мова якої вивчається;
- застосовувати правила побудови різних видів текстів, забезпечуючи породження цілісного тексту з використанням різних засобів смислового та формального зв'язків;
- застосовувати метакогнітивні стратегії як реалізації когнітивних принципів планування (конструювання – вибір, створення схеми, реалізація очікувань), виконання (ідентифікація сигналів та висновки з них); оцінювання (перевірка гіпотез); корекція (повторний перегляд гіпотез); соціо-афективних, з метою контролю афективного аспекту стильової поведінки у процесі професійної діяльності та оптимізації міжособистісного професійного спілкування та подолання соціокультурних труднощів іншомовної комунікації;
- визначати сутність мови як суспільного явища, її зв'язок з мисленням, культурою та суспільним розвитком народу, функціональні властивості мови та її лінгвокраїнознавчі особливості; визначати й використовувати різні стратегії для міжкультурного контакту з представниками інших культур, грамотно та обґрунтовано приймати рішення, безпосередньо пов'язані з функцією посередника в міжкультурному спілкуванні.

3. Комунікація :

- користування німецькою мовою впевнено;
- володіння здібностями професійної рефлексії та самоаналізу як інструментами самовдосконалення фонетичної культури;
- володіння елементами вербальної поведінки та невербальної поведінки на основі сукупності даних та відомостей про специфіку країни, мова якої вивчається, її національну культуру; володіння невербальними (кінесичними, проксемічними і паралінгвістичними) знаннями, уміннями і навичками: 1) кінесичними (жести, міміка, контакт очей); 2) проксемічними (пози комунікантів, тілесні рухи, дистанція між учасниками під час спілкування); 3) паралінгвістичними (ритміка, мелодика, інтонація, паузація, фонації, вигуки);
- оперування лексичними одиницями в актах комунікації у потрібному темпі і в різноманітних значеннях, уживання образних висловів, фразеологічних зворотів тощо для досягнення відповідної комунікативно-прагматичної мети висловлювання;
- враховувати культурні, індивідуальні і рольові відмінності в процесі академічної та професійної діяльності з метою уникнення дискримінації;
- володіння комплексом культурно-країнознавчих знань, навичок і умінь, що забезпечують здатність і готовність особистості до іншомовного міжкультурного спілкування та проведення науково-дослідницької діяльності;
- планування та організації пошуку інформації в джерелах різних видів;
- застосування правил побудови різних видів текстів, забезпечення породження цілісного тексту з використанням різних засобів смислового та формального зв'язків;
- виокремлення головної інформації, оцінювання її значущості з позиції професійної діяльності.

Автономність та відповідальність: самостійно вільно і правильно користуватися граматичними конструкціями, опанувати достатньо великий словниковий запас, навчитись стилістично правильно будувати усне і писемне мовлення німецькою мовою.

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви модулів / тем	Кількість годин (денна форма навчання)						Кількість годин (заочна форма навчання)							
		Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1.	Фонетичні вправи фонем [e:] [e] [s] [z] Інтонація у складному реченні	4		4				10							
2.	Робота з лексиною уроку «Екологія». Тексти «Luxus und Klima», «Umweltschäden»	4		4				10							
3.	Грамматика: Минулий час з модальними дієсловами, претерітум кон'юнктив, описова форма кон'юнктива, основні моделі складних	10		10				12							

	прикметників.													
4.	Читання та робота з текстами: "Das Naturschutzgebiet", «Klima macht den Menschen krank»	10		10				12						
5.	Аудіювання за темами: «Plastik überall: wie stoppen wir das Müllproblem?», «Klimaschutz in Deutschland», «Klimawandel »	10		10				12						
6.	Розмова та письмо. Висловлювання своєї власної думки за темами: «Забруднення повітря, Океан зі сміттям, Нові форми альтернативної енергії»	10		10				12						
Проміжний контроль								4						
Разом:		48		48				72						

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Фонетичні вправи фонем [e:] [e] [s] [z] Тренування правильної вимови базової лексики уроку. Інтонація у складному реченні.

Тема 2. Робота з лексикою уроку. Читання текстів, виконання вправ, які направлені на вправлення нової лексики, засвоювання нових лексичних понять, вживання їх в монологічному та діалогічному мовленні.

Тема 3. Граматика: Особливості конструкції минулого часу з модальними дієсловами, претерітум кон'юнктив, описова форма кон'юнктива, ірреальні складнопідрядні речення. Виконання вправ та практичне вправлення граматичних явищ.

Тема 4. Читання та робота з текстами " Das Naturschutzgebiet " та «Klima macht den Menschen krank»: читання неадаптованого тексту, виконання вправ, які перевіряють рівень сприйняття, формування власних думок на базі тексту, пошук додаткової інформації і її презентація.

Тема 5. Аудіювання; сприйняття тексту на слух за темою «Umweltschutz», виконання вправ на перевірку сприйняття тексту на слух. Відеофільми за темою «Plastik überall: wie stoppen wir das Müllproblem?».

Тема 6. Розмова та письмо: на основі прочитаного матеріалу висловлювати свою думку в монологічному мовленні, складати діалоги за темою, готувати та презентувати свої власні думка за підтемами : «Забруднення повітря, Океан зі сміттям, Нові форми альтернативної енергії»

5.2. Тематика практичних занять.

1. Артикуляція і правильне вимовляння фонем [e:] [e] [s] [z].

Артикуляція і правильне вимовляння фонем у вірші Л. Бецугла «Dehnung im 4 год. Zoo»

2. Комфорт та зміна клімату

Ключові поняття навколишнього середовища

4 год.

1. Граматика:
  - Минулий час з модальними дієсловами 2 год.
  - Претерітум кон'юнктив 2 год.
  - Описова форма кон'юнктива 2 год.
  - Основні моделі складних прикметників 2 год.
  - Ірреальні складнопідрядні речення 2 год.
2. Читання та робота з текстами
  - Читання та робота з текстом: " Das Naturschutzgebiet " 2 год.
  - Читання та робота з текстом: «Klima macht den Menschen krank» 2 год.
  - Читання та робота з текстом: «Das Rote Buch» 2 год.
  - Тварини нашого регіону, які занесені в Червону книгу 2 год.
  - Зміна клімату – зміна сезонів 2 год.
5. Аудіювання; сприйняття текстів на слух за темами
  - «Plastik überall: wie stoppen wir das Müllproblem?» 2 год.
  - «Klimaschutz in Deutschland» 2 год.
  - «Klimawandel » 2 год.
  - «Wassersparen real oder?...» 2 год.
  - «Abfallentsorgung in der Ukraine» 2 год.
6. Розмова та письмо: на основі прочитаного матеріалу висловлювати свою думку в монологічному мовленні, складати діалоги за темою, готувати та презентувати свої власні думка за підтемами
  - Luftverschmutzung 2 год.
  - Ozean voll Müll 2 год.
  - Der Tschernobyl-Unfall 2 год.
  - Bio?logisch! 2 год.
  - Ozon-Demo 2 год.

5.3. Організація самостійної роботи студентів.

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин	Форми звітності
1.	Прослуховування фонетичних вправ	10	Читання текстів вголос
2.	Виконання лексичних вправ	10	Усна або письмова відповідь
3.	Виконання граматичних вправ	12	Усна або письмова відповідь
4.	Написання есе на задану тему	12	Письмова робота
5.	Опрацювання аудіотекстів	12	Виконанні вправи після прослуховування тексту
6.	Розробка презентацій	12	Презентація
7.	Підготовка до модульної контрольної роботи	4	Модульна контрольна робота
	Разом	72	

Теми есе:

1. Зміна клімату. Глобальне потепління.
2. Представники «Червоної книги».
3. Шум в мегаполісах – як фактор руйнування навколишнього середовища.
4. Вирубка лісів та наслідки цього процесу.
5. Утилізація сміття у великих містах.

Тематика презентацій:

1. Презентація заповідників Німеччини і України.
2. Скільки води ми витрачаємо щодня?

3. Забруднення повітря.
4. Океан зі сміттям.
5. Нові форми альтернативної енергії.

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

- 6.1. *Форми поточного контролю:* практичні заняття.
- 6.2. *Форми проміжного контролю:* модульна контрольна робота.
- 6.3. *Форми підсумкового контролю:* залік.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на практичних заняттях, результати самостійної роботи, представлені в презентаціях, а також виконані лексичні і граматичні вправи.

Модульна контрольна робота проводиться в письмовій формі і перевіряє засвоєнні знання. Зразок завдань для МКР:

Schreiben Sie 5 – 6 Sätze in Konjunktiv II nach der gegebenen Situation!

Was würden sie für die Natur machen, wenn Sie das neue Jahr regieren könnten?

Ergänzen Sie den Konjunktiv II.

Was _____ (sein) mit mir ohne meine Freunde?

Wer _____ (kommen) zu mir, wenn ich krank _____ (sein)?

Reagieren Sie mit einem Modalverb im Perfekt.

Du hast schon mit acht Jahren Deutsch gekonnt – nur ein wenig lesen können.

Du hast immer keine Haustiere gemocht – einen Hund kaufen wollen.

Geräusch, Lärm oder Ton?

1. Dabei ist _____ empfindlichkeit unabhängig von _____ höhe und _____ stärke.
2. Als _____ bezeichnet man jede Art von _____, den man als störend empfindet.

Übersetzen Sie ins Deutsche.

1. Якби хімічні підприємства не забруднювали водоймища.
2. Коли людина втручається в навколишнє середовище, неодмінно порушується екологічна рівновага в природі.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
51-69	
26-50	не зараховано
1-25	

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом.0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
------------------------------------	--	---

Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)
-------------------------------------	-------------------------------------	--------------------------------------

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань.

Вид	Максимальна кількість балів
Виконанні вправи після прослуховування тексту	5
Виконання лексичних вправ	5
Виконання граматичних вправ	5
Написання есе на задану тему	5
Опрацювання аудіотекстів	5
Розробка презентацій	5

Критеріями оцінювання *виконаних вправ після прослуховування тексту* є здатність студента презентувати отриману під час прослуховування інформацію.

Критеріями оцінювання *виконаних лексичних і граматичних вправ* є здатність студента пояснити правила, якими він користувався при виконанні цих вправ, практичного використання набутих знань.

Критеріями оцінювання *написання есе на задану тему* є вміння студента висловлювати свою думку за темою, здатність відповідати на питання за змістом есе.

Оцінювання презентацій за додатковими темами здійснюється за такими критеріями: самостійність, креативність, логічна послідовність подачі інформації.

Оцінювання опрацювання аудіотекстів здійснюється за наступними критеріями: переказ, виконанні вправи, логічність і послідовність викладання власної думки за темою.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи.

Критеріями оцінювання контрольної роботи є: вірно виконанні всі граматичні завдання, переклад з використанням активної лексики, яку вивчали впродовж курсу. Кожне завдання оцінюється в 6 балів, загальна кількість балів за всі вірно виконанні завдання складає 30 балів.

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю.

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор).

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела

1. Login 1. Deutsch für Germanistikstudenten. О. В. Сидоров, С. І. Сотникова, Я.- П. Абрахам та ін.; За загальною редакцією ред.. О. В. Сидорова. – Вінниця: Нова книга, 2014. – 344 с.
2. Login 2. Deutsch für Germanistikstudenten. О. В. Сидоров, С. І. Сотникова, Л.Р. Безугла та ін.; За загальною редакцією ред.. О. В. Сидорова. – Вінниця: Нова книга, 2016. – 384 с.
3. Біркенгоф Г.М. Корективний курс граматики німецької мови з граматико-фонетичними вправами. Ч 1,2. – М.: Міжнародні відносини, 1980.
4. Гольдштейн І.П. Практичний курс німецької мови. – М.: Вид-во МДУ, 1995.-384 с.
6. Миловидова Р.В. Вступно-корективний фонетичний курс німецької мови: Навчальний посібник для студентів немовних спеціальностей університетів. – М: Вища шк., 1987 – 99с.
7. Смеречанський Р.І. Довідник з граматики німецької мови. - Київ: Радянська школа, 1989. - 304 с. (на нім. мові).
8. Themen neu 1. Lehrwerk für Deutsch als Fremdsprache. Max Hueber Verlag, 2000.

10.2. Допоміжні джерела

1. Мамалига Л.М., Скляр Л.Л. Граматика німецької мови. Морфологія. - Київ: Вища школа, 1972. - 236 с. (на нім. мові).
2. Dreyer H., Schmitt R. Lehr- und Übungsbuch der deutschen Grammatik. - München: Verlag für Deutsch, 1991. - 304 S. (2 Cassetten).
3. Heibig G., Buscha J. Deutsche Übungsgrammatik. - Leipzig: Enzyklopädie, 1987. - 379 S.
4. Schulz., Sudermeyer W. Deutsche Sprachlehre für Ausländer. Grammatik und Übungsbuch.- München: Max Hueber, 1983. - 288 S.
5. Übungen zu Schwerpunkten der deutschen Grammatik. - Gesamtedaktion: J. Wenzel, F. Birne, W. Franke/. - Leipzig: Enzyklopädie, 1976 (264 S.) 1988 (299 S.).Dreyer H., Schmitt R. Lehr- und Übungsbuch der deutschen Grammatik.- München: Verlag für Deutsch, 1991.- 304 S.
6. Helbig G., Buscha J. Deutsche Übungsgrammatik.- Leipzig: Enzyklopädie, 1987.- 379 S.
7. Schulz H., Sundermeyer W. Deutsche Sprachlehre für Ausländer. Grammatik und Übungsbuch.- Max Hueber Verlag, 1983.- 288 S.
8. Übungen zu Schwerpunkten der deutschen Grammatik.- Leipzig: Enzyklopädie, 1988.- 299 S.

Література для домашнього та індивідуального читання

1. Hans Fallada. Häusliches Zwischenspiel. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. – 114 с.

2. Ludwig Thoma. Lausbubengeschichten. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. – 126 с.
3. Abenteuer des Helmut Müller. Посібник для читання німецькою мовою. Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. – 112 с.
4. Hardel L. Die lustige Susanne.-М.: Просвещение, 1984.– 62с.
5. Оповідання та вірші для початковців. «Geschichten und Gedichte für die Anfänger». Книга для читання німецькою мовою. Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. – 64 с.

10.3. Інтернет-ресурси

<https://www.youtube.com/watch?v=B7y7EqSGRRQ>

<https://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/de/rubriken/umwelt-klima>

<https://www.deutschland.de/de/topic/umwelt>

<https://www.welt.de/politik/deutschland/article194316923/Studie-Deutsche-sind-mit-Klima-und-Umweltschutz-unzufrieden.html>

<https://www1.wdr.de/mediathek/video/sendungen/quarks-und-co/video-plastik-ueberall-wie-stoppen-wir-das-muellproblem-100.html>